

Rapport om min historia med Jon Pedersson Lille

*Lilles epitafium i Österhaninge kyrka
målad av David Sudermannus år1669*

Karin Aspberg i november 2012

Med anledning av att jag skriver om Sanda gårds historia letar jag efter det mesta som har, och har haft, med Sanda att göra.

För att inte missa något mycket väsentligt beträffande natur och kultur i bygden har jag läst Harry Runqvists, Österhaninge socken, 1968. Där skriver han om Sanda:

"Där bodde under 1600-talet bl. a. befallningsmannen över Södertörns fögderi, Jon Pedersson Lille, vars epitafium hänger i kyrkan."

Det är ju intressant att den mannen bodde just i Sanda. Det måste jag uppmärksamma, men att det finns något i kyrkan efter honom tänkte jag hoppa över. Det är väl någon gammal dammig vapensköld, tänkte jag. En lucka i min allmänbildning gjorde nämligen att jag inte visste vad ett epitafium är. Med skammens rodnad på mina kinder tog jag senare del av några av mina hembygdsforskarkollegors kunskaper i ämnet.

Ifall någon mer än jag var sjuk just den dagen man talade om epitafier i skolan citerar jag första delen av förklaringen av ordet från Nordisk familjebok: *"Epita'fium, epitäf, eg. gravskrift, en i det inre av en kyrka uppsatt minnestavla över en avliden, vanl. en, som begravts inom kyrkan..."*

Margareta Runqvist berättade för mig att Lilles epitafium är den stora tavlan som pryder Österhaninge kyrkas norra vägg.

Denna tavla föreställer Jesus, när han som död och vitblek tas ner från korset och denna tavla uppmärksammade jag redan som liten flicka, när jag ofta fick följa med mina föräldrar till kyrkan. Jag minns att den fick mig att känna mig kuslig till mods. Den framkallade inte direkt dödsångest, men jag tryckte mig tätt intill mamma när jag tittade på tavlan och varje kyrkobesök måste jag tvångsmässigt titta på den. Ännu, efter 70 år, känner jag mig som en liten flicka när jag ser tavlan.

För några år sedan var jag inne och tittade mig omkring i Kalmar domkyrka. Då fick jag till min oförställda förvåning se ett likadant konstverk, där som altartavla.

Min tanke var att samma konstnär varit i farten och inte bytt varken motiv eller färgpytsar. Negativa vibrationer gjorde att jag sköt undan händelsen. Jag kanske hade sett fel.

När berättelsen om Sanda, i min mening, var färdigskriven lämnade jag den till Margareta Runqvist för korrekturläsning. Hon misstänkte, på förekommen anledning, att jag kunde ha stavat Jon Pedersson Lilles namn fel. Därför bestämde vi oss för att titta på epitafiet på plats

Detalj ur tavlan

och läsa hans namn på tavlan. Margareta var där först och såg inget namn i mörkret. Jag var där när solen lyste in så vackert i kyrkan och jag såg att Lilles namn inte fanns där. Däremot uppmärksammade jag de fyra små porträttmedaljongerna underst på epitafiet, vilket kom mig att raskt bestämma att mannen längst till vänster var Jon Pedersson Lille och mitt emot honom var hans hustru placerad. Mycket nöjd klämde jag dit en bild av hans porträtt i min berättelse om Sanda. Jag kände sympati för mannen på bilden. Det ser ut som om han ber Gud om förlåtelse för allt elände han ställt till med som chef för fogdarna.

Jon Pedersson Lille
(datalj ur epitafiet)

Margareta var inte imponerad av mina slutsatser. När det gäller historisk forskning har hon ärvt sin far Harrys sinne för sanningsförankrat faktasökande.

Jag sökte stöd hos mina forskarkamrater i torpgruppen. De blev intresserade av min historia med Lille men de tog inte ställning.

Därefter hände något verkligt intressant!

Efter några dagar drog sig Henry Hall till minnes att han i tingshuset sett en gammal skrift från 1889 som bl. a. handlar om kyrkorna i Sotholms härad.

Skriften heter: Bidrag till SÖDERMANLANDS ÄLDRE KULURHISTORIA, på uppdrag av Södermanlands fornminnesförening. Här har G. Upmark lämnat en mycket ingående beskrivning av Österhaninge kyrka, innefattande även inventarierna. Tre epitafier presenteras. Citat:

”Det äldsta af de tre minnesmärkena är utfördt på bekostnad av befallningsmannen Jon Pedersson Lille och hans hustru Catharina Hansdotter år 1669 ...

... Hufvudtaflan visar en framställning af ’nedtagningen från korset’, efter Rubens’ bekanta bild i Antwerpens domkyrka, målad i olja på trä, antagligen med ledning af något kopparstick, af en David Sudermannus, hvars signatur även för några år sedan kunde skönjas i taflans nedre kant. Den öfre taflan framställer, likaledes i trä, Kristi förklaring. I det konsolformiga understycket äro insatta fyra små porträtt i bröstbild, två manliga och två kvinliga, donatorn och hans maka samt förmodligen deras barn, målade i olja på duk med starka färger och skarp, tämligen rå modellering. Monumentet, som befann sig i ett temligen dåligt skick, i det att färgen mångenstädes fjällat af, särskilt på träskifvorna, har nyligen blifvit putsadt och ommåladt, hvarvid dock inskriften utplånats...”

Härmed har vi fått veta att det är Jon Pedersson Lilles bild på epitafiet och att konstnären Sudermannus gjort en ”framställning” efter Rubens tavla.

Hustrun Catharina
Hansdotter (detalj)

Jag blev plötsligt mycket konstintresserad, letade fram Rubens målning och målningen i Kalmars domkyrka, som beskrivs vara en kopia av Rubens tavla. Den är målad av David Krafft. En jämförelse visar att det är tre *variationer* på samma tema. Människornas positioner skiljer sig helt på de tre bilderna. För övrigt är de till förväxling lika. Rubens tavla är vacker. Jesu kropp framställs inte så extremt blek.

Jon Pedersson Lille var säkert nöjd med *sitt* konstverk. Det går att uttyda att han var på sitt 59-de år och hustrun på sitt 61-sta när epitafiet tillverkades, men det hängdes förmodligen inte upp i kyrkan förrän de båda var döda.

Rubens original finns att bese i Antwerpens domkyrka